

MOTIVI TERORISTIČKOG DELOVANJA

Marko KRSTIĆ¹

*Ministarstvo unutrašnjih poslova,
Polijska uprava Šabac*

Terorizam predstavlja relativno nov fenomen, pa su i podaci o terorističkim motivima i psihološkom profilu terorista prilično oskudni i ograničeni. U teoriji egzistira veliki broj kvantitativnih analiza kolektivnog nasilja, ubistava i kriminala, ali nijedna od ovih pojava se ne može poistovetiti sa terorizmom. Većina aktuelnih studija ne uzima u obzir veliku heterogenost terorista, a brojne praktične, konceptualne i psihološke barijere usporavaju izučavanje terorizma. Psihologija kao nauka o ponašanju daje svakako veliki doprinos proučavanju ove veoma kompleksne pojave. Cilj ovog rada je da analizira i sintetizuje socijalne i psihološke determinante koje doprinose nastanku terorističkih motiva i elaborira one činjenice koje su do sada obrađene u naučnoj i stručnoj literaturi.

Ključne reči: terorizam, teroristi, motivi, psihološki profil teroriste

UVOD

Analiza terorizma kao društvene pojave i političkog fenomena podrazumeva suočavanje sa nizom poteškoća zbog njegove složenosti i raznovrsnih oblika ispoljavanja u savremenim uslovima. Za sveobuhvatno sagledavanje terorizma neophodan je multidisciplinarni pristup kao i uporedno istraživanje u nekoliko oblasti. Na njegovo definisanje i sagledavanje utiče niz subjektivnih i objektivnih faktora koji otežavaju

---

¹ E-mail: marko.krstic.1982@gmail.com

prodor u njegovu široku i višeslojnu problematiku (Stajić, 1999). Treba ga razlikovati od sile, nasilja, represije i agresije. Iako nisu istovetni, ovi pojmovi se prepliću i često zamenjuju u praksi (Horvatić, 1982).

Aktuelne definicije terorizma sadrže niz konceptualnih nedoslednosti tako da ne čudi što se paralelno koriste i sporedni termini sa pozitivnim konotacijama kao što su gerilski pokret, pokret za nacionalno oslobođenje, komandosi i slično kojima se opisuju i karakterišu aktivnosti terorističkih organizacija. U nekim slučajevima je upotreba definicija tendenciozna i utemeljena u određenom političkom kontekstu (Ganor, 2002). Pojedini autori definišu ga kao akt nasilja ili pretnju nasiljem osobama koje nisu borci, a sa krajnjim ciljem da se izazove strah, izvrši osveta ili na drugi način ostvari uticaj na neku širu masu (Stern, 2004).

Mnogi prave razliku između prihvatljivih i neprihvatljivih terorističkih akata kao i „dobrih“ i „zlih“ terorista. Zato su ove oznake prestale da budu bezvrednosne, a ovaj politički fenomen je vremenom dobio pogrdno, pejorativno značenje. Danas je situacija nešto drugačija: ljude koji čine isto jedni nazivaju teroristima, dok im drugi daju mnogo „lepša“ imena: „borac za slobodu“, „komandos“ ili „gerila“ (Dimitrijević, 1982). „Terorizam nije oblik gerilskog ratovanja, ali ni politički, niti ideološki pokret, već metoda kojom određene grupe, koje imaju neka svoja politička, filozofska ili religijska uverenja, deluju kako bi destabilizovale određenu zemlju ili regiju i na taj način promovisale svoja religijska, ekstremistička, radikalno-marxistička, rasna ili fašistička uverenja“ (Marić, 2012: 92).

Suštinska razlika između terorizma i gerile je ta što gerila po definiciji predstavlja zakonitu borbu protiv stranog okupatora i ovi „borci za slobodu“ se od terorista razlikuju po višem cilju kome streme (građanska sloboda) i ciljevima napada (državni organi i oružane snage), dok se teroristi identifikuju po sredstvima koja koriste (nasilje i strah), najčešće usmerenih prema civilnim metama (Mijalković, 2009). Terorizam i gerilski rat često služe kao alternativne oznake istog fenomena, gde prvi

ima negativnu konotaciju, dok se gerila doživljava kao neutralna i koristi se više u pozitivnom kontekstu (Ganor, 2009). Gerilci često primenjuju istu taktiku (kidnapovanja, atentati, uzimanje talaca, podmetanje bombi na javnim mestima) zarad istog cilja (zastrašivanje, iznude, izazivanje straha i panike). Neophodno je takođe napraviti paralelu između terorista i običnih kriminalaca, jer iako koriste nasilje kao metod, njihovi motivi se značajno razlikuju. Teroristički ciljevi su isključivo političke prirode, ostvarivanje uticaja na vlast, dok su motivi običnih kriminalaca u potpunosti egocentrični. Oni nemaju potrebu da utiču na javno mnjenje i u većini slučajeva deluju kao pojedinci, za razliku od terorista koje karakteriše grupna hijerarhija i prepoznatljiva linija komandovanja (Hofman, 2000).

Poslednjih godina međunarodna zajednica ulaže dosta napora da dođe do opšteprihvatljive definicije terorizma. O tome najbolje govori činjenica da je Volter Laker u periodu između 1963. i 1981. godine evidentirao 109 definicija. Svi ti naponi se baziraju na principu „*Nullum crimen, nulla poena sine lege*”², mada se u njihovoj osnovi mogu nalaziti i neki drugi motivi (Gaćinović, 1998).

Šmit, jedan od vodećih svetskih istraživača terorizma i nasilja, još početkom osamdesetih godina prošlog veka nastojao je da formuliše akademsku definiciju na bazi konsenzusa, gde se analitički može zaključiti da su u njoj, u većoj ili manjoj meri, zastupljeni sledeći elementi: *nasilje, politička komponenta, strah, pretnja, psihološki efekti, planirana, sistematska akcija, strategija, metod borbe, nepoštovanje prihvaćenih pravila, prisila, publicitet, nasumični karakter, civili kao žrtve, zastrašivanje, izražena nevinost žrtava, kolektivitet, organizacija kao izvršilac, nepredvidljivost, iznenadnost nasilja, prikrivena priroda, učestalost nasilja, kriminal, zahtevi postavljeni trećim stranama* (Schmidt, 1980, prema Kovačević, 1992). Veliki broj

---

2 Nije dozvoljeno kažnjavati za određeno krivično delo ako ono u vreme izvršenja nije bilo predviđeno u zakonu kao krivično delo, niti se može za neko krivično delo izreći kazna koja u vreme njegovog izvršenja nije ni bila predviđena u zakonu. Načelo zakonitosti sadržano u latinskoj sentenci koja se pripisuje Anselmu Fojerbahu.

definicija se prvenstveno bazira na strahu kao ključnom elementu, međutim, postoji dosta drugih vidova nasilja i pretnji nasiljem, pa čak i ličnih doživljaja koji mogu proizvesti strah, zbog čega terorizam nije lako diferencirati od drugih oblika nasilnog ponašanja.

U današnjem značenju termin terorizam se prvenstveno odnosi na akte nedozvoljenog nasilja koje sprovode društvene grupe radi promovisanja svog cilja izvan granica jedne države (Kuper i Kuper, 2004). Karakteriše ga namera učinioca, usmerena na ugrožavanje ustavnog uređenja ili bezbednosti zemlje. Namera kao bitan element krivičnog dela se mora utvrditi, u suprotnom možemo govoriti samo o delu protiv života i tela, ili protiv opšte sigurnosti i imovine (Bošković, 1998). U najširem političkom smislu terorizam je sinonim za metod političke borbe za koji je karakteristična sistematska upotreba nasilja radi zastrašivanja protivnika i slamanja njegovog otpora (Savić, 1998).

Prostor delovanja terorizma, koji u sebi sadrži društveno-ugrožavajući karakter, ređe se ispoljava nad stvarnim i potencijalnim protivnicima, a češće nad nevinim žrtvama (Simeunović, 1989). Odlikuju ga izrazita tajnost, dinamizam, šokantnost, procesualnost, sistematičnost, organizovanost i kontinuiranost delovanja, izazivanje straha, zastrašivanje, brahijalnost kao i plansko delovanje. Uvek je politički motivisan, egzistira u polju politike, a ukoliko ne postoji politička motivisanost, odnosno politički cilj, ne može se govoriti o terorizmu (Simeunović, 2009).

Nepostojanje konsenzusa o definiciji terorizma povezano je sa pokušajem opravdavanja vlastitog ponašanja i osuđivanja ponašanja drugih kroz pridavanje subjektivnog značenja ovom pojmu (Bhatia, 2007). Ukoliko se obrati pažnja na obeležja političkih krivičnih dela, u koja spada i terorizam, ona čine posebnu grupu kriminaliteta koja se pojmovno moraju objašnjavati na poseban način. Ali to diferenciranje je opravdano, ne samo zbog karaktera zaštitnog objekta i motivacionih obrazaca njihovih izvršilaca, već i kad se uzmu u obzir i izvesne „povlastice“ koje pripadaju političkim delinkventima,

naročito u vezi s davanjem prava azila i ekstradicije ovim licima (Milutinović, 1973).

Terorizam uzrokuju različiti motivi, a motivacija najbolje može objasniti specifične i različite vidove ove pojave. Važno je analizirati koji i kakvi motivi mogu da proizvedu terorističke akcije. Ključno pitanje je zašto pojedinci odlučuju da prekinu veze sa društvom i okrenu se terorističkoj karijeri. Da li teroristi imaju neke zajedničke karakteristike i da li je u pitanju specifična ličnost ili profil ličnosti? Može li se izgraditi teroristički profil koji bi mogao da pomogne obezbeđenju identifikacije osoba koje mogu biti potencijalno angažovane za vršenje nasilničkih akcija? Psihološki faktori, vezani za terorizam, su od naročitog interesa za psihologe, politikologe i vladine zvaničnike koji žele da predvide i spreče formiranje terorističkih grupa ili da osujete realizaciju njihovih akcija.

Pojmovno određenje motiva i motivacije

U teoriji psihologije ne postoji jedinstveno mišljenje i stavovi, prema izvorima, nastanku, broju i vrstama motiva. Potrebe čoveka su blisko povezane sa motivima, tako da ih neki autori ne prave razliku među njima (Buturović, 1982). Motivi pokreću, usmeravaju, održavaju i prekidaju aktivnost osobe, nastaju i njegovim svakodnevnim socijalnim kontaktima i odnosima, pa se može reći da nisu samo psihološki, već i socijalni fenomen (Ćirić, 2003).

Motivi spadaju u red najvažnijih subjektivnih elemenata u krivičnom pravu, predstavljaju teško dokučivu psihičku pojavu (Subotić, 1937). To su nutrašnji činioci koji stimulišu ličnost na određeno ponašanje i postepeno je usmeravaju i upravljaju ka odabranim ciljevima u njenom okruženju (Žiropađa, 2006). Oni predstavljaju esencijalnu energiju i podsticaj volje koji je dubinski dimenzioniran i sa naučnog aspekta još neosvetljen (Crenshaw, 2000).

Motivi krivičnog dela su oni psihički pokretači ličnosti, određeni i uslovljeni nekim spoljašnjim i unutrašnjim

činiocima koji negativno utiču na čoveka, usmeravajući ga tako da svoje ciljeve ostvaruje asocijalnim i protivpravnim delovanjem (Đurđević, Radović i Kolarević, 2012). Može se reći da pobuda, kao jedna vrsta unutrašnje snage psihe, koja je dovela do toga da učinilac sebi postavi konkretan kriminalni cilj i navela ga da preduzme voljnu delatnost ka ostvarenju tog cilja, predstavlja motiv krivičnog dela (Golubović, 1995).

Motivacija nam pruža objašnjenje zašto ljudi misle i ponašaju se kako se ponašaju (Graham & Weiner, 1996). Veliki broj teoretičara smatra da su motivaciona stanja neraskidivo povezana sa čovekovim nagonima i potrebama i da ih uvek treba analizirati u odnosu na specifične ciljeve i usmerenost (Reber & Reber, 2010). Motivacione teorije nastoje da objasne kako su napori ka ostvarenju tih ciljeva generisani i kanalisani (Pimpa, 2008).

U krivičnopravnom smislu, pod motivom ili pobudom se uglavnom podrazumeva ono što učinioca rukovodi da izvrši krivično delo, a to je ona psihološka pojava koja nastaje interakcijom nekih spoljnih, objektivnih okolnosti ili usled pojedinih unutrašnjih, subjektivnih činilaca i ličnih osobina izvršioca dela (Simić, 1981).

Problem nastanka i formiranja motiva protivpravnog ponašanja može biti razmatran u zavisnosti od vrste krivičnog dela, pa se tako neće javiti potpuno isti motiv kod imovinskih ili kod nasilničkih, ili nasilničko-imovinskih krivičnih dela (Simonović, 1986).

Opređeljujući motivi pri formiranju profila teroriste

Psihološkim aspektima terorizma treba pristupiti s oprezom i svešću o ograničenjima psihologije u njegovom objašnjavanju. Psihološke teorije su često pristrasne i kontroverzne, a neke od njih nude nedovoljno utemeljenu generalizaciju i uopštavanje. Uprkos tome, psihički činioci su znatno doprineli razumevanju terorizma, naročito kroz teorije grupnih procesa,

opisivanje postupka mentalne pripreme za napade kroz mehanizme moralnog „oslobađanja“, uključujući dehumanizaciju (Butorac, 2011).

Sve dok se teži kvalifikaciji zločinaca kao posebnih vrsta ili potpuno drugačijih tipova ljudskog bića, ne može se u potpunosti tvrditi da ih razumemo. Nasilje nastaje kada ljudi osećaju da su njihovi lični stavovi ugroženi ili osporavani od strane drugih. Kao rezultat toga, ljudi čije je samopoštovanje visoko, ali nema realnu osnovu, naročito su skloni nasilju, jer doživljavaju tzv. narcisoidni „prasad balona“ (Baumeister & Beck, 1999).

Pitanje koje muči mnoge naučnike i teoretičare je kako i zašto pojedinci postaju teroristi, i šta zapravo motiviše ove pojedince. Da li je to ideologija, politika ili siromaštvo? Najprikladniji odgovor je da u tome učestvuju sva tri faktora, ali u različitoj meri, (Cragin, 2009) mada, većina analitičara terorizma smatra da faktori ličnosti nisu povod za terorističko ponašanje. Zaključak mnogih istraživanja je da terorizam predstavlja pre svega grupnu aktivnost, a zajednička ideološka posvećenost i solidarnost grupe su mnogo važnije determinante terorističkog ponašanja nego individualne karakteristike (Crenshaw, 2000). Teroristi koriste nasilje za postizanje političkih promena i ciljeva i dok motivacija i pobude ovih pojedinaца znatno variraju od grupe do grupe, njihove glavne metode ostaju izuzetno slične (Horgan, 2005).

Prvi ozbiljniji pokušaji teorijskog objašnjenja zločinačkog ponašanja terorista u psihološkoj literaturi bili su inspirisani i rukovođeni stavovima psihoanalitičke škole. Terorizam je posmatran kao rezultat bihevioralne i psihičke devijacije, a uzroci psihopatologije terorizma zapaženi su u podsvesnim motivima i impulsima koji su posledica trauma iz ranog detinjstva. Neprijateljski fokus na teroriste je toliko snažan u detinjstvu i odrastanju, da se kasnije nastavlja u odraslom dobu i postaje veoma uzak i ekstreman, što po mnogima objašnjava apsolutističko razmišljanje terorista i njihovu fanatičnu posvećenost (Milošević, 2009).

Do sada ne postoji naučni dokaz da genetika igra važnu ulogu u davanju odgovora na pitanje zašto se pojedini ljudi uključuju u terorizam. Habard je 1978. godine pregledao 80 zarobljenih terorista u 11 zemalja, i tom prilikom zapazio da je skoro 90 imalo oštećenje vestibularne funkcije srednjeg uha. Osim što izaziva slabu ravnotežu i koordinaciju, Habard je tvrdio da je ovo oštećenje povezano sa asocijalnim ponašanjem. Ključni biološki faktori povezani sa pridruživanjem terorističkim grupama su starost i pol. Većina onih koji se pridružuju terorističkim kolektivitetima su mladi, tinejdžeri u ranim dvadesetim godinama, uglavnom muškarci (Hubbard, 1980, prema Silke, 2002).

Pripadnici grupe se identifikuju sa njenim neuspesima, osećaju radost i ponos zbog uspeha, a bes, strah, perfidnost i agresiju prema neprijatelju. Ova osećanja su izraz identifikacije sa grupom, brige za dešavanja u njoj, a posebno u odnosima sa drugim kolektivitetima. Poistovećivanje sa grupom može dovesti do osećanja krivice za malverzacije i greške koje su počinili drugi. Ljudska sposobnost za brigu o velikim i bezličnim kolektivitetima, gledanje na njih kao na proširenu porodicu, zapravo je temelj masovne politike koja je preduslov nacionalnih, etničkih, verskih i grupnih konflikata i interakcija (McCauley & Moskalenko, 2011).

Rasel i Miler su 1977. godine među prvima nastojali da opišu i okarakterišu teroristu pojedinca. U zajedničkoj studiji stavili su akcenat na sledeće atribute koji se vezuju za ličnost teroriste: obrazovanje, profesija, socioekonomsko poreklo, ideologija, bračno stanje, mesto zapošljavanja, fizički izgled i seksualni život. Teroristi su zdravi i jaki individualci, neupadljivog spoljašnjeg izgleda, koji fizičke predispozicije nastoje da poboljšaju intenzivnim treninzima i obukama. Oni su osrednje visine i ne žele da se eksponiraju, kako bi se lakše stapali u gužve. Njihov izgled je neupadljiv, govore i ponašaju se kao „normalni“, „obični“ ljudi, lako se transformišu i nije im strano podvrgavanje plastičnoj hirurgiji kako bi izbegli policijske poternice (Russel & Muller, 1977, prema Hudson & Majeska 1999).

Psihološka motivacija teroriste proizilazi iz ličnog nezadovoljstva sopstvenim životom i čvrstog uverenja da samo pripadnošću terorističkoj organizaciji može da ostvari cilj u ovom životu. Teroristi su uvereni da su ljudi izvan terorističke organizacije njihovi neprijatelji. To uverenje je toliko jako da sa lakoćom dehumanizuju žrtve svoje akcije i ne osećaju grižu savesti posle izvedenih terorističkih akata (Cranshow, 2006).

Pozivajući se na Eriksonovu (Ericson, 2003) teoriju o formiranju identiteta, neki autori podržavaju tezu da se teroristi svesno opredeljuju za negativan identitet koji podrazumeva namerno odbacivanje ponašanja koja porodica i društvo smatraju poželjnim. Teroristi se opredeljuju za kriminalno delovanje iz osećanja besa i bespomoćnosti, kao i zbog nepostojanja željene alternative ³ (Milošević, 2009).

Jedna od uticajnih teorija o psihološkim korenima terorizma jeste teza o „frustraciji i agresiji“. Veza između frustracije i agresije je bila predmet diskusije u psihologiji više od pola veka. Uzroke nasilja ova teorija zasniva na gledištu da je agresija posledica frustracije, to jest, da frustracija uvek rađa agresiju (Borum, 2004).

Horganova klasifikacija faktora koji doprinose psihološkoj selekciji terorista uključuje:

- razočaranja koja proizilaze iz nepodudarnosti između početnih ideala i fantazija koji su bili motiv za angažman i onoga što se dešava posle toga, dakle diskontinuitet između fantazije i realnosti;
- razočaranja koja proizilaze iz neslaganja sa taktičkim pitanjima;
- razočaranja koja su rezultat strateških, političkih ili ideoloških stavova i ciljeva;
- promena ličnih prioriteta (Horgan, 2008).

Motivacione kategorije opredeljuju terorističke grupe u pravcu realizacije njihovih ciljeva, a neke od zajedničkih

---

³ Negativan identitet označava doživljaj svojih suštinskih karakteristika ličnosti kao bezvrednih ili rđavih a sebe kao zlog, opasnog, nemoralnog ili inferiornog stvorenje (Ericson, 2003).

motivacionih kategorija su separatističke, etnocentrističke, nacionalističke i revolucionarne (U.S. Army, 2007).

Pojedinac mora da prođe složen psihološki i praktični proces metamorfoze od običnog građanina u „punopravnog“ teroristu i formira određeni skup uverenja, traži ciljnu grupu, i na kraju sprovodi čin nasilja protiv civila u uverenju da time zastupa ciljeve i ideologiju grupe (Young, Rooze & Holsappel, 2014). Kako bi se spasli od lične beznačajnosti, pojedinci su motivisani da se predaju terorističkim grupama, da brane stavove grupe i da rade u službi te grupe (Kruglanski & Orehek, 2011). Teroristi formiraju internu (kognitivnu) mapu svog spoljašnjeg okruženja i upravo ova percepcija, a ne objektivna spoljna realnost determiniše njihovo ponašanje (Hamelin, Aznay, Monette & Kalpakian, 2010).

Model individualne radikalizacije se sastoji od dve glavne komponente značajne za definisanje ciljeva čovekovog delovanja; ideologije koja oslikava verovanje u sistem i identifikacije sredstava prema tom cilju, kao i društveni proces (umrežavanje, grupna dinamika), koja služi kao sredstvo kojim pojedinac dolazi u interakciju sa ideologijom (Kruglanski, et al., 2014). Iako politička motivacija prati istoriju terorizma i iako je terorizam svakako efikasno sredstvo na taktičkom i operativnom planu, veoma retko realizuje svoje političke ciljeve (Hamlin, 2006).

Psiholozi smatraju da je uticaj emocionalnih povreda u najranijem detinjstvu takvog karaktera da rezultira potiskivanjem doživljenog u sferu podsvesnog, a emocionalne povrede pretrpljene kasnije, u odraslom dobu verovatno više utiču na intenziviranje i usmeravanje negativnih osećanja prema onome od koga je izvesno zlo već pretrpljeno (Milošević, 2009).

Iako terorizam predstavlja mnogo više od zbira pojedinačnih akata, svakako se pažnja mora usmeriti ka pojedincu teroristi, jer grupni proces nije dovoljan da objasni kompleksnost i specifičnost terorizma. U fokusu Horganovog istraživanja je individualni pristup koji se oslanja na više nivoa analize, a razumevanje pojedinca pruža značajnu ulogu za individualnu perspektivu u istraživanju ličnosti teroriste (Horgan, 2012).

Prema nekim autorima (Booth, 2013), okolnosti i lična iskustva koja opredeljuju budućeg teroristu su: smrt voljene osobe, verbalno ili fizičko zlostavljanje, šok svedoka nasilja, ili osećaj ugroženosti. Kada jednom biva uvučen u takvu grupu, relacionalna dinamika te grupe povećava verovatnoću da će pojedinac usvojiti akte nasilja kao legitiman čin i on postaje uronjen u kulturu grupe i izolovan iz šire društvene zajednice (Booth, 2013)⁴

Terorističke vođe su odlučne i dominantne, a često ih opisujemo kao harizmatične i šarmantne. Oni su u stanju da svoje sledbenike ubede da napuste porodicu, posao, karijeru i prijatelje i slede samo njih. U većini slučajeva vođe na kraju kontrolišu novac, imovinu i živote svojih sledbenika. Veliki broj terorističkih grupa smatra da su njihovi članovi „izabrani“, „odabrani“ ili „posebni“, dok se oni van grupe smatraju „nižom rasom“. Uopšte govoreći, kod terorističkih grupa uočljiva je inovativnost i ekskluzivnost. Terorističke grupe su totalitarne u praksi, u kontroli ponašanja članova, kao i u ideologiji i u pogledu na svet ispoljavaju fanatizam i ekstremizam. Njihovi pripadnici moraju iz korena promeniti stil života do potpunog rušenja prethodnih navika: za njih više nema porodice, prijatelja, radnog mesta – sve se podređuje cilju grupe (Leistedt, 2013).

Milošević (2009) smatra da brojni faktori mogu uticati na to da se potencijalni terorista opredeli za nasilje: osećaj dubokog razočaranja zbog ličnog neuspeha ili gubitka iluzija o nekom idealu; hapšenje ili ubistvo člana porodice ili saborca; ulazak u sredinu u kojoj je terorizam dugotrajna tradicija; kontakt sa grupom koja utiče na način na koji pojedinac percipira političku situaciju, pri čemu je pripadništvo grupi važno u procesu potrage za ličnim identitetom ili je vršenje terorističkog akta preduslov za ulazak u puno članstvo te organizacije (Milošević, 2009). Motivacija za terorizam može dolaziti

---

⁴ Treba napraviti distinkciju između ličnog i društvenog identiteta. Lični identitet predstavlja skup osobina po kojima se osobe međusobno razlikuju, obuhvata svest o sebi, svest o drugim ljudima i o tome kako nas drugi vide. Socijalni identitet je rezultat članstva u grupi i izjednačavanja pojedinca sa njenim pripadnicima (Swann, Gómez, Dovidio, Hart & Jetten, 2010).

iz različitih izvora, uključujući neke lične frustracije i osećaj besa kao i iskorišćavanje mogućnosti za postizanje lične slave i mesta u istoriji (Takeda, 2012). Reakcije na osećanja lične ugroženosti znatno variraju u zavisnosti od nerešenih konflikata iz detinjstva, produženih stresnih reakcija, slepog poštovanja moćnih lidera itd. (Zimbardo, 2003).

U realizaciji istraživanja o terorizmu, veoma je važno izbeći stereotype o teroristi ili pojednostavljeno sagledavanje terorističkih akcija, jer nijedan motivacioni faktor ili profilčnosti ne mogu važiti za sve okolnosti i situacije (Crenshaw, 2011). Terorizam nije automatska reakcija na životne uslove niti čisto proračunata strategija, i zato se postavlja pitanje koji faktori motivišu teroristu i utiču na njegovu percepciju i predstavljanje stvarnosti. Teroristi su zapravo samo „ljudska manjina“ koju povezuje slična životna iskustva i uslovi, i koji donose identične zaključke na bazi logičkog rasuđivanja o isplativosti terorizma kao modela političkog uticaja (Crenshaw, 1981).

Neki naučnici su, kao na primer Hofer, pristalice pravca koji teži da obezvredi fenomen militantnog ekstremizma, distancirajući ga od bilo kakve specifične ideologije, pokreta ili kulture. To je samo stvorilo pretpostavku da se, dok se ne dokaže suprotno, na militantni ekstremizam gleda kao na pankulturni fenomen, koji nije jedinstven u odabranoj grupi, naciji ili društvu. On nastaje u veoma različitim uslovima i mestima, a na bazi ove pretpostavke, analizirani su materijali iz različitih regiona, religija i političkih orijentacija, kako bi se izgradio jedan opšti stav o militantnom ekstremističkom modelu razmišljanja (Hoffer, 1951, prema Sauicer et al., 2009).

Zagovornici sličnih objašnjenja terorizma opisuju teroriste kao pojedince koji gaje mržnju prema drugima, spremne da ubiju bez kajanja (Forest, 2009). Terorističke organizacije su jedan „paralelni svet“ ili „senke sveta“ sa jedinstvenim moralom, spremne da promovišu „pravednu borbu“ za dostizanje „idealnog“ društva, ne birajući sredstva (Moghaddam, 2005). Uzori unutar grupe služe pojedincima kao izvor autoritativnog legitimiteta za opravdanost nasilne reakcije, održavanje

posvećenosti grupi, do tačke kada se angažuju u vršenju nasilnih akata (Horgan, 2014). Frustracija, impotentni bes, poniženje u funkciji osnaživanja i osećaj uzaludnosti bivaju zamenjeni osećanjem nečeg „sudbinskog“ i važnog. Svetlosti iz neke više dimenzije prodiru u tamu da pokažu izlaz iz izolacije, otuđenja ili očaja i pojedinca nadvladava osećaj da je on nosilac višeg cilja ili volje (Griffin, 2012).

Kada se pogleda na život unutar zatvorene dogmatske terorističke grupe, zapaža se da njeni akteri u više navrata prolaze kroz iskustva jakog emocionalnog intenziteta, koji nije uobičajen za život „običnih ljudi“ (Rodríguez-Carballeira et al., 2010). Terorizam počiva na subjektivnoj racionalnosti i ideološki zasnovanim uverenjima o njegovoj opravdanosti, korisnosti, etičkoj pravednosti i sposobnosti, koje promovišu njegovi akteri. Dosezanje ciljeva grupe je omogućeno mehanizmima moralne distinkcije, što je u velikoj meri zavisno od procesa komuniciranja, ubeđivanja, vođstva i grupne dinamike (Kruglanski, Crenshaw, Post & Victoroff, 2008). Kada govorimo o motivima za terorizam, treba imati u vidu pitanje da li su siromaštvo i nizak stepen obrazovanja osnovni uzroci terorizma. Rasel i Miler su još 1981. godine sprovedli studiju u cilju definisanja profila teroriste. Prikupili su podatke o više od 350 terorista iz zemalja Latinske Amerike, Evrope, Azije i Bliskog istoka u periodu od 1966. do 1976. godine na osnovu novinskih izveštaja. Utvrdili su da je većina pojedinaca uključenih u terorističke aktivnosti, u svojstvu kadrova ili lidera, uglavnom visokoobrazovana. Oko dve trećine identifikovanih terorista su osobe sa nekim stepenom univerzitetskog obrazovanja, univerzitetskom diplomom osnovnih ili poslediplomskih studija. Oni takođe navode da je više od dve trećine uhapšenih terorista poteklo iz srednjih ili viših klasa u svojim zemljama ili područjima. Dakle, veza između siromaštva, obrazovanja i terorizma je indirektna i dosta slaba. Na terorizam ne treba gledati kao na direktan odgovor na loše tržišne prilike ili nedostatak obrazovanja, već kao reakciju na političke uslove i dugotrajno osećanje povređenosti i osujećenja (percipiranog ili stvarnog) što zaista ima malo veze sa ekonomijom (Russel & Muller, 1981, prema Krueger & Maleckova, 2003).

Izvori terorizma mogu se naći u postojanju različitih ideja ili ideologija koje su često ekstremne, radikalne ili destruktivne, ali i u njihovim međusobnim kontradiktornostima ili konfrontacijama (Wojciechowski, 2005).

Post, Spiznak i Deni su u istraživanju biografija terorista uvideli činjenicu, koja je kasnije postala pravilo, da je vreme provedeno u zatvoru predstavljalo novu traumu za te pojedince i neprijatno iskustvo oličeno u poniženju, zlostavljanju i nepravdi (Post, Spiznak & Denny, 2003).

Korelacija između mentalnih bolesti, psihopatoloških poremećaja i terorizma

Stiče se utisak da su dosadašnja psihološka istraživanja o terorizmu pružila više informacija o tome šta terorizam nije nego o tome šta zapravo jeste. Na pitanja da li su teroristi ljudi, osetoljubivi, zavedeni, ili ipak razumne osobe (Victorof, 2006) u svom istraživanju su dali odgovor Kruglanski i saradnici, koji su došli do zaključka da terorizam ne predstavlja neku vrstu psihopatologije, da su teroristi normalne ličnosti, iako su njihove aktivnosti ekstremne i prkose opštim standardima. Univerzalni „tip ličnosti“ koji karakteriše teroristu ne postoji; teroristi, gledano sa psihološkog aspekta, egzistiraju u raznovrsnim oblicima i formama. Psiholozi tvrde da poboljšana i intenzivirana posvećenost datom cilju inhibira ostale i potiskuje ih u drugi plan (Kruglanski et al., 2013).

Pojedini nasilni ljudi, kao što su teroristi, koji imaju predispozicije za kriminalno i agresivno ponašanje, koriste poseban razlog ili ideologiju da opravdaju svoja dela. Iako se teroristi generalno smatraju „kriminalcima, ludacima i krstašima“, oni su svakako ponajviše kriminalci, dok za stručnjake koji se bave procenom opasnosti, ovi pojedinci predstavljaju „bića u potrazi za razlogom i višim ciljem“ (Borum, 2003).

Poznato je da se izvršioци monstuoznih dela, poput terorizma, ratnih zločina ili genocida, često označavaju kao

psihopate a psihopatija je specifična vrsta društvenog poremećaja. Iz pregleda literature i empirijskih podataka Silk (Silke, 1998) zaključuje da su dokazi o korelaciji između mentalnih oboljenja i terorističke aktivnosti siromašni, površni i sa mnogo nedostataka, iako ima istraživanja koja potvrđuju postojanje psihopatskih poremećaja kod pojedinih terorista. Silk navodi, s druge strane, da su hipoteze o teroristima kao psihički normalnim osobama empirijski svakako potvrđene (Milošević, 2009).

Rubi naglašava da kvalifikovanje terorista kao „poremećenih“ i „zlih“ može značajno skrenuti pažnju na mračne političke, kulturne i ekonomske uslove koji dovode do terorizma, i da rezultati većine istraživanja više idu u prilog tvrdnjama da su teroristi osobe snažno motivisane za vršenje političkog nasilja, ne zato što su psihički poremećene, već iz racionalnih pobuda. Prema njegovom mišljenju, teroristi su normalne, lucidne osobe bez tragova ozbiljnijih mentalnih poremećaja i bolesti (Rubi, 2002).

Dok psihopate ne pokazuju sklonost da se žrtvuju za druge ili za ostvarenje nekog cilja, kod terorista gotovo uvek se zapaža prisustvo snažnih društvenih veza sa drugima, na prvom mestu sa članovima organizacije (Borum, 2010). Teroristi su narcisoidno nezainteresovani za dobrobit drugih; oni su zainteresovani samo za svoju ličnu korist, mogu biti angažovani da rade „posao“ sa malo ili nimalo interesa i mogu ubiti bez griže savesti (Raymond, 2008).

Listed (2013) je došao do zaključka da većina terorista ne ispoljava ozbiljnu psihopatologiju, da ne postoji samo jedan tip ličnosti i stoga se odnos između terorizma i mentalne bolesti uglavnom povezuje sa bombašem-samoubicom. Napad na kule „Bliznakinje“ u Njujorku ukazivao je na odlučnost i hladnokrvnost koje nemaju veze sa psihozama ili drugim ekstremnim oblicima mentalnih bolesti. S vojne tačke gledišta, osoba koja je „mentalno nestabilna“ ne može biti pouzdana i smatra se rizičnom za izvršenje zadatka i čuvanje tajne (Leistedt, 2013).

Mail, Volters, Ramirez i Antonius (2010) tvrde da teroristi pate od fundamentalnih poremećaja ličnosti ili mentalnih

bolesti koje ih čine podložnijim da pristupe terorističkim organizacijama, dok neki autori opet tvrde da su teroristi, uglavnom, psihički normalne osobe (Maile, Walters, Ramirez & Antonius, 2010).

Mogadam je primetio da terorističke organizacije regrutuju kandidate sa poželjnim psihčkim predispozicijama, koje nisu nužno i psihopatološke (Moghaddam, 2003, prema Kruglanski, Chen & Golec, 2008). Iako teroristi često čine gnusne akte, retko se mogu smatrati klasičnim psihopatama. Teroristi se obično pridržavaju principa i stavova određene ideologije, održavaju veze sa drugim osobama (uglavnom teroristima), dok kod psihopata to nije slučaj, niti je verovatno da se (uključujući i umiranje) žrtvuju za određeni cilj (Martens, 2004). U objašnjavanju motiva za terorizam razmatrane su i neke činjenice vezane za proces odrastanja i vaspitanja teroriste, radi identifikovanja mogućih problema u odrastanju, ili drugih naznaka koje su možda bile okidač da se osoba opredeli za terorizam. Imajući u vidu da se mnogi koji su počinili teroristički akt ne uklapaju u psihopatološki profil ličnosti, tvrdnja da su teroristi mentalno obolele osobe je pogrešna.

Odgovor na pitanje zašto neko čini teroristički akt tražen je i kroz proučavanje odnosa između naroda i pojedinih grupa. U istraživanjima su praćeni pojedinci koji su se preselili u drugu zemlju, gde su se u novom okruženju osećali kao „autsajderi“, pa su se pridružili grupi koja ih je podržala ili uticala na njih radikalnim interpretacijama verskih ubeđenja da izvrše akte nasilja (Viotti & Kauppi, 2013).

ZAKLJUČAK

Motivi za terorizam su veoma kompleksni i isprepletani, nikako jednoobrazni i jednostavni. Istraživanja na ovu temu ukazuju na postojanje interakcije između pojedinca, grupe i sistema verovanja koji podržavaju ekstremizam. Bez poznavanja motivacionih elemenata terorizma, njegovih uzroka, ne možemo govoriti o razumevanju ovog fenomena.

U radu su izloženi neki aspekti terorističkih pobuda i ponašanja. Možemo zaključiti da je terorizam prvenstveno psihološki akt koji komunicira kroz nasilje ili pretnju nasiljem. Politički aspekt terorizma je njegova najveća snaga, a lideri država i kreatori politike moraju biti spremni da iskoriste političku prirodu terorizma u svoju korist.

Terorizam predstavlja kompleksan fenomen, satkan od društvenih, psiholoških, ideoloških, verskih i političkih motiva i ponašanja, koja se međusobno prepliću. Iako je terorizam mnogo više od zbira pojedinačnih akata, mora se razumeti ličnost, to jest terorista pojedinac i faktori (npr. drugovi, ideologija) koji kod njega izazivaju terorističke pobude.

Psihologija, kao nauka koja proučava ponašanje i faktore koji ga determinišu, može dati značajan doprinos konceptualizaciji znanja o teroristima i terorizmu. Psihološki faktori koji se odnose na terorizam su od posebnog interesa za psihologe, politikologe i vladine službenike, koji nastoje na sve načine da spreče pojavu terorističkih grupa ili da osujete preteće terorističke akcije. Količina neznanja, zabluda i predrasuda u vezi sa terorizmom je ogromna, a psihologija teži da pruži jasniji uvid u razumevanje ovog globalnog i aktuelnog fenomena.

Teoretičari smatraju da je korisnije sagledavati terorizam u svetlu političke i grupne dinamike i procesa, a da univerzalni psihološki principi, kao što je podsvesni strah od smrti i želja za smislom i ličnim dokazivanjem, mogu pomoći da se objasne neki od njegovih aspekata. U kreiranju mera prevencije treba izbegavati stereotipna, pojednostavljena i isključiva razmišljanja o teroristima (kao npr. odvojeno sagledavanje terorizma kao političkog ili psihološkog fenomena).

Proučavanje subjektivnih motiva za terorizam treba da bude utemeljeno na modelu koji povezuje pojedinca, grupu i društvo, jer se teroristi ne mogu posmatrati izolovano od društvenog i političkog konteksta. Reakcija na terorizam treba da bude zasnovana na razumevanju načina na koji teroristi razmišljaju i motiva njihovog delovanja. To može biti od neupitne pomoći u razumevanju, odvrtaćanju i uništavanju terorističkih grupa.

LITERATURA

1. Baumeister, R. F., & Beck, A. (1999). *Evil: Inside human violence and cruelty*. Macmillan.
2. Bhatia, A. (2007). The discourses of terrorism. *Journal of pragmatics*, 41(2), 279–289. doi: 10.1016/j.pragma.2008.05.016.
3. Booth, S. I. (2013). *Does terrorism have root causes? King's College London: Critical: Terrorism Studies*. https://www.academia.edu/12463110/Does_Terrorism_Have_Root_Causes
4. Borum, R. (2003). Understanding the Terrorist Mind-Set. *FBI Law Enforcemen Bulletin* 72(7), 7–10. http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/fbi/terrorist_mindset.pdf.
5. Borum, R. (2004). *Psychology of Terrorism*. Tampa University of South Florida.
6. Borum, R. (2007). *Psychology of terrorism*. University of South Florida Tampa Dept Of Mental Health Law And Policy.
7. Borum, R. (2010). Understanding Terrorist Psychology. *Mental Health Law & Policy Faculty Publications*. Paper 576. http://scholarcommons.usf.edu/mhlp_facpub/576.
8. Bošković, M. (1998). *Kriminalistika metodika*. Beograd: Policijska akademija.
9. Butorac, K. (2011). Psihološki i organizacijski pristupi samoubilačkom terorizmu. *Polemos* 14(2), 11–28.
10. Buturović, J. (1982). Značaj motiva za krivičnu odgovornost. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, 1(2), 23–37.
11. Ćirić, J. (2003). Ubistva – motivi i pobude. *Pravni život*, 9, 143–157.
12. Cragin, K. (2009). Understanding Terrorist Motivations. *Santa Monica: Rand Corporation*, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2009/RAND_CT338.pdf
13. Crenshaw, M. (1981). The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*, 13(4), 379–399.
14. Crenshaw, M. (2000). The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century. *Political Psychology*. 21(2), 405–420. doi: 10.1111/0162-895x.00195.

15. Crenshaw, M. (2011). *Explaining Terrorism: Cause. Processes and Consequences*. London and New York: Routledge.
16. Dimitrijević, V. (1982). *Terorizam*. Beograd: NIRO – radnička štampa.
17. Đurđević, Z., Radović H. & Kolarević D. (2012). Motivacioni modeli serijskih seksualno motivisanih ubistava. *Nauka, bezbednost, policija*, 17(1), 67–76.
18. Ericson, E.H. (2003). *Identitet i životni ciklus*. Beograd: Zavod za udžbenike.
19. Forest, J. J. (2009). *Terrorism as a Product of Choices and Perceptions*. *Terrorizing Ourselves*.
20. Gaćinović, R. (1998). *Savremeni terorizam*. Beograd: Grafomark.
21. Ganor, B. (2002). Defining Terrorism – Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter. *Police Practice and Research*, 3(4), 287–304.
22. Ganor, B. (2009). Trends in Modern International Terrorism. In D. Weisburd et al. (Eds.), *To Protect and To Serve, Policing in an Age of Terrorism* (11–42), Springer. doi: 10.1007/978-0-387-73685-3_2.
23. Ginges, J. & Atran, S. (2009). What Motivates Participation in Violent Political Action: Selective Incentives or Parochial Altruism? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1167, 115–123.
24. Golubović, V. (1995). *Teška ubistva s obzirom na pobude učinioca djela iz člana 30 KZ Republike Crne Gore*. Magistarski rad. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet.
25. Graham, S. & Weiner, B. (1996). Theories and principles of motivation. In D. C. Berliner & R. Calfee (Eds.). *Handbook of educational psychology* (pp. 63–84). New York: Macmillan.
26. Griffin, R. (2012). *Terrorist’s Creed: Fanatical Violence and the Human Need for Meaning*. New York: Palgrave Macmillan.
27. Hamelin, N., Aznay, H., Monette, C. & Kalpakian, J. (2010). Trigger Factors of Terrorism: Social Marketing Analysis as a Tool for Security Studies. *International journal of Euro-Mediterranean studies*, 3(2), 223–250.
28. Hamlin, P. (2006). The Political Motivations of Terrorism. http://www.apus.edu/content/dam/online-library/student-papers/Hamlin_%20LC514-2006.pdf

29. Hofman, B. (2000). *Unutrašnji terorizam*. Beograd: NK Alfa.
30. Horgan, J. (2005). *The psychology of terrorism*. London: Routledge.
31. Horgan, J. (2008). From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1), 80–94.
32. Horgan, J. (2012). Interviewing the terrorists: reflections on fieldwork and implications for psychological research. *Bihevioural sciences of terrorism and political agresion*, 4(3),195–211. doi:10.1080/19434472.2011.594620
33. Horgan, J. (2014). Induividual disengagement: A psychological analisis. *Leaving terrorism behind: Individual and collective disengagement*, 17–29.
34. Horvatić, Ž. (1981). *Elementarna kriminologija*. Zagreb: RO Školska knjiga.
35. Hudson, R. A., & Majeska, M. (1999, September). *The sociology and psychology of terrorism: Who becomes a terrorist and why?*. Washington, DC: Library of Congress.
36. Kovačević, S. (1992). *Terorizam i Jugoslavija*. Beograd: Arkade Print.
37. Krueger, A. & Maleckova, J. (2003). Education, Poverty and Terrorism: Is there a casual connection? *Journal of economic perspectives*, 17(4), 119–144.
38. Kruglanski A., M. Gelfand, Jocelyn J. Bélanger, Sheveland A., Hetiarachchi M. & Gunaratna, R. (2014). The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violentt remism. *Advances in Political Psychology*, 35(S1), 69–93.
39. Kruglanski, A. W., & Orehek, E. (2011). The role of the quest for personal significance in motivating terrorism. Chapter in J. Forgas, A. Kruglanski, & K. Williams (Eds.), *The Psychology of Social Conflict and Aggression*. (pp. 153–166). New York: Psychology Press.
40. Kruglanski, A. W., Chen, X., & Golec, A. (2008). Individual Motivations, The Group Process and Organisational Strategies in Suicide Terrorism. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 3(1), 70–84.

41. Kruglanski, A., Bélanger, J., Gelfand, M., Gunaratna, R., Hettiarachchi, M., Reinares, F., Orehek, E., Sasota, J. & Sharvit, K. (2013). *Terrorism: A (Self) Love Story Re-directing the Significance Quest Can End Violence*, *American Psychological Association*, 68(7), 559–575.
42. Kruglanski, A.W., Crenshaw, M., Post, J. M., & Victoroff, J. (2008). What should this fight be called? Metaphors of counterterrorism and their implications. *Psychological Science in the Public Interest*, 8, 97–133. doi:10.1111/j.1539-6053.2008.00035.x.
43. Kuper, A. & Kuper, Dž. (2004). *Enciklopedija društvenih nauka*. Beograd: Službeni glasnik.
44. Leistedt, S. J. (2013). Behavioural aspects of terrorism. *Forensic Science International*, 228(1), 21–22.
45. Maile, J., Walters, T., Ramirez, M. & Antonius, D. (2010). Agression in terrorism, In *Interdisciplinary Analyses of Terrorism. Journal of Organisational Transformation and Social Change*, 6(2), 81–83.
46. Marić, S. (2012). Terorizam kao globalni problem. *Medianali*, 6(11), 87–102.
47. Martens, W. (2004). Terrorist with Antisocial Personality Disorder. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 4(1), 45–46.
48. McCauley, C. R. & Moskaleiko, S. (2011). Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415–433.
49. Mijalković S. (2009). *Nacionalna bezbednost*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
50. Milošević, M. (2009). *Teroristi: žrtve i zločinci – faktori kriminalne motivacije*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet bezbednosti i Čigoja.
51. Milutinović, M. (1973). *Kriminologija*. Beograd: Savremena administracija.
52. Moghaddam, F. M. (2005). The Staircase to Terrorism: A psychological explanation. *American Psychological Association*, 60(2), 161–169. doi: 10.1037/0003-066x.60.2.161.
53. Pimpa, N. (2008). Terrorism and Work Motivation: Teachers in the Southern Thailand, 2008 AARE Conference: Changing Climates: Education for Sustainable Futures 30th November-4th December,

- 2008 Queensland University of Technology, Brisbane. https://www.academia.edu/1821038/Terrorism_and_Work_Motivation_Teachers_in_the_Southern_Thailand.
54. Post, J., Spiznak, E. & Denny, L. (2003). The terrorist in their Own Words: Interivews with 35 incarcerated middle eastern terrorists. *Terorism and political violence*, 15(1), 171–184.
55. Raymond, H. (2008). Psychology of Terrorists: 4 types. *Annual meeting of the ISPP 31st Annual Scientific Meeting*. Paris: Sciences Po France.
56. Reber, A. & Reber, E. (2010). *Rečnik psihologije*. Beograd: Službeni glasnik.
57. Rodríguez-Carballeira, A., Martín-Peña, J., Almendros, J., Escartín, J., Porrúa, C. & Bertacco, M. A. (2010). Psychosocial Analysis of the Terrorist Group As a cult, *International Journal of Cultic Studies*, 1, 49–60.
58. Rubi, L. C. (2002). Are terrorists mentally deranged? *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 2(1), 15–26.
59. Sauicer, G., Akers, L. G., Shen-Miller, S., Knezevic, G. & Stankov, L. (2009). Patterns of thinking in militant extremism. *Perspectives on Psychological Science*, 4(3), 256–271. doi: 10.1111/j.1745-6924.2009.01123.x.
60. Savić, A. (1998). *Osnovi državne bezbednosti*. Beograd, Viša škola unutrašnjih poslova.
61. Silke, A. (2002). Becoming a Terrorism, Terrorists, *Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequence*. University of Leicester, 29–54.
62. Silke, A. P. (1998). Cheshire-cat logic: The recurring theme of terrorist abnormality in psychological research. *Psychology, Crime and Law* 4:51–69.
63. Simeunović, D. (1989). *Političko nasilje*. Beograd: Radnička štampa.
64. Simeunović, D. (2009). *Terorizam*. Beograd: Edicija Krimen.
65. Simić, I. (1981). Uticaj motiva na odmeravanje kazne kod krivičnih dela ubistva. *Pravni život*, 1, 84–88.
66. Simonović, B. (1986). O motivacijama kriminalnog ponašanja. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, 3(4), 81–94.

67. Stajić, Lj. (1999). *Osnovi bezbednosti*. Beograd: Policijska akademija.
68. Stern, Dz. (2004). *Ekstremni teroristi*. Beograd: Aleksandrija pres.
69. Subotić, S. (1937). *Motiv i njegov značaj u krivičnom pravu i jugoslovenskom krivičnom zakonik*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet.
70. Swann, W. B., Gómez, Á., Dovidio, J. F., Hart, S., & Jetten, J. (2010). Dying and killing for one's group identity fusion moderates responses to intergroup versions of the trolley problem. *Psychological Science*, 21(8), 1177–1183.
71. Takeda, A. (2012). Das regressive Menschenopfer Vom eigentlichen Skandalon des gegenwärtigen Terrorismus. *Vorgänge Heft*, 1, 116–129.
72. U.S. Army (2007). *A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century*. Ft. Levinworth, KS: US Army Training and Doctrine Command. <https://fas.org/irp/threat/terrorism/guide.pdf>.
73. Victoroff, I. (2006). *Tangled Roots: Social and Psychological Factors in the Genesis of Terrorism*. University of Southern California Keck School of Medicine.
74. Viotti, P. R. & Kauppi, M. V. (2013). *International Relations and World Politics*. *International Relations and World Politics* (5th Edition). New York: Pearson.
75. Wojciechowski, S. (2005). *The triad of terrorist motivation – Introduction*. Poznan: Institute of Political Science and Journalism Adam Mickiewicz University. <http://studiastrategiczne.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2010/10/01-wojciechowski.pdf>
76. Young, H., Rooze, M. & Holsappel, J. (2014). Translating Conceptualizations Into Practical Suggestions: What the Literature on Radicalization Can Offer to Practitioners Impact. *Peace and Conflict Journal of Peace Psychology*, 21(2), 212–225. doi: 10.1037/pac0000065.
77. Zimbardo, P. (2003). *The Political Psychology of Terrorist Alarms*. <http://zimbardo.com/downloads/2002%20Political%20Psychology%20of%20Terrorist%20Alarms.pdf>
78. Žiropađa, Lj. (2006). *Psihologija*, 6 izdanje. Beograd: Čigoja štampa.

MOTIVES OF TERRORIST ACTS

Marko Krstić

Ministry of Interior of the Republic Serbia, Police departments Šabac

Summary

Terrorism is a relatively new phenomenon, and data on terrorist motivations and psychological profiles of terrorists are fairly scarce and limited. In theory, there is a large number of quantitative analyses of collective violence, murder, and crime, however, none of these can be identified with terrorism. Most current studies do not consider a great heterogeneity of terrorists, and numerous practical, conceptual, and psychological barriers slow down the science of learning about terrorism. Psychology, as a science of behavior, certainly makes a great contribution to the study of terrorism as a very complex phenomenon. The aim of this paper is to analyze and synthesize social and psychological determinants which contribute to the development of terrorist motives, and to elaborate on those facts which have been discussed in scientific and professional literature so far.

Key words: terrorism, terrorists, motives, psychological profile of a terrorist

Primljeno: 30.09.2015.

Prihvaćeno: 26.01.2016.